

Atyavilág!

1929-ben született Mandalban. A nyolcvanas-kilencvenes évek egyik legjelentősebb norvég írója, a minimálpróza mestere. Itt közölt írásai a *Thomas F. utolsó feljegyzései a nagyközönség számára* (1983) című novellafüzéréből valók, ami teljes terjedelmében a közeljövőben jelenik meg magyarul a Noran kiadó gondozásában. A fordítás alapjául szolgáló kiadás: *Thomas F's siste nedtegnelser til almenheten*. Forlaget Oktober, Oslo, 1999.

Egy nyári napon, amikor nem esett az eső, kedvem támadt egy kicsit megmozgatni magam, legalább körbejárni a háztömböt. A gondolat felélénkített, hirtelen olyan jó hangulatom támadt, amilyen nem volt már hosszú idő óta. Meleg áramlatok terjengtek a levegőben, úgyhogy arra gondoltam, rövid alsónadrágot kellene húzni, de amint elkezdtem keresgélni, eszembe jutott, hogy előző évben egy melankóliaroham alkalmával mindet kidobtam. A rövid alsónadrág gondolata azonban nem ment ki a fejemből, úgyhogy levágtam annak a szarát, ami rajtam volt. Az ember soha nem lehet elég öreg ahhoz, hogy feladja a reményt.

Furcsa volt kijönni ilyen hosszú idő után, noha természetesen még mindig kiismertem magam. Erről írni fogok, gondoltam. (...)

Amikor elértem az első sarokig — sokáig tartott, mert hajtott bár a szellem, de nem bírta a láb — rájöttem, hogy már nem is akarom körbejárni a háztömböt. Végtére is nyár van, valami zöldet kellene látni, legalább egy fát, folytattam hát az utam, egyenesen előre. Meleg volt, ugyanolyan meleg, mint gyerekkoromban, úgyhogy örültem a rövid alsónadrágnak. Talán túlzásnak tűnik, de így volt.

Már majdnem elhagytam a harmadik házat is, amikor hallottam, hogy valaki a nevemet kiáltja. Bár idős volt a hang, mégsem fordultam meg, hiszen oly sok embert hívnak Thomasnak. Harmadszorra azonban már a hang irányába néztem, olyan rendkívüli volt ez a nap, ilyenkor bármi megtörténhet. És valóban, a szemközti járdán ott állt az öreg Storm professzor. „Felix”, kiáltottam, de elszoktam attól, hogy a hangomat használjam, így aztán nem lett valami nagy rikkantás az egészből. Köztünk volt az úttest forgalma, és egyikünk sem kockáztatta meg az átkelést, ostobaság lett volna az életemet veszélyeztetni egy kis öröm miatt, miután olyan sokáig kibírtam e nélkül. Mi mást tehettem volna, hát még egyszer kiáltottam a nevét és meglengettem a sétabotomat. Nagy csalódás volt, de végtére is az vigasztalt, hogy észrevett és a nevemet kiáltotta. „Isten veled, Felix”, kiáltottam és tovább indultam.

Nagy nehezen elbaktattam a következő kereszteződésig, és akkor egyszer csak ott állott előttem, úgyhogy teljesen felesleges volt bánkódnom. „Thomas, öreg barátom”, mondta, „merre bujkáltál a nagyvilágban?” Nem akartam megmondani, így aztán nem válaszoltam, mindössze annyit mondtam: „Bizony, nagy a világ, Félix.” „És mindenki halott már, vagy majdhogynem halott.” „Az ám, az élet megköveteli a maga jussát.” „Jól mondod,

Thomas, jól mondod." Nem gondoltam, hogy a legkevésbé is jól mondtam volna, és talán azért, hogy megszolgáljam a dicséretét, így szóltam: „Amíg árnyékot vetünk, van élet.” „Igen, igazad lehet, a gonosz nem ismer határokat.” Ekkor vetődött fel bennem, hogy talán szenilis lett, és elhatároztam, próbára teszem. „Nem a gonosz az, amivel baj van”, mondtam, „hanem az értelmetlenség — vegyük csak példának ezeket az elképesztő motorbiciklis fiatalokat.” Hosszan nézett, aztán kijelentette: „Azt hiszem, nem értem teljesen, amit mondasz.” Nem akartam diadalmaskodni, úgyhogy csak úgy könnyedén odavetettem: „Hja, hát miben is áll a gonoszság?” Természetesen adós maradt a válasszal, hiszen nem volt teológus, úgyhogy sietve hozzátettem: „De ne beszéljünk erről — hogy vagy?” Am nyilvánvalóan elrontottam a hangulatát, mert az órájára nézett, hosszan bámulta, aztán azt mondta: „Mindен újabb találkozás csak növeli a magányom.” Hát ez nem volt valami szép tőle, de úgy tettem, mintha mi sem történt volna. „Igen”, mondtam, „ez már csak így van”. Tudtam, hogy ha nem igyekszem elbúcsúzni, megelőz, és nem igyekeztem eléggé, úgyhogy ez is történt: „Most már mennem kell, Thomas, odatettem a krumplit főni.” „No igen, a krumpli”, feleltem. Így aztán kezét nyújtottam és azt mondtam: „Hát, ha többé nem találkozánk —” A levegőben lógtak a szavak, olyan mondat volt, ami befejezetlenül a leghatásosabb. „Igen”, mondta, és megszorította a kezemet. „Isten veled, Felix.” „Isten veled, Thomas.”

Sarkon fordultam és hazamentem. Nem láttam ugyan semmi zöldet, de atyavilág, micsoda eseménydús nap volt!

A kávéházban

Egyike a legutóbbi alkalmaknak, amikor kávéházban jártam, egy nyári vasárnapra esett; jól emlékszem, mert majdnem senki nem viselt felöltőt és nyakkendőt, én meg azt gondoltam magamban: nincs ma véletlenül vasárnap?, és azért emlékszem ilyen pontosan, mert ezt gondoltam. Ültem az asztalomnál, a terem közepén, körülöttem egy sereg ember, süteményeket ettek, meg vajaskenyeret, többnyire csak egy-egy ember mindegyik asztalnál. A kávézón eluralkodott a magány, ám minthogy már jó ideje nem beszéltem senkivel, nem lett volna semmi kifogásom az ellen, hogy ha nem egyéb, legalább egy pár szót váltsak valakivel. Sokáig törtem a fejem, miként lehetne ezt megtenni, minél tovább vizsgálgattam az arcokat magam körül, annál nehezebbnek tűnt a feladat, mintha csupa tekintet nélküli ember ült volna körülöttem, a világ valóban nyomasztó lett. De akkor már befészkelte magát a fejembe az az

elképzelés, hogy kellemes lenne, ha valaki intézne hozzám pár szót, úgyhogy tovább gondolkodtam, ez az egyetlen, ami segít. Egy idő után rájöttem, mit kell tennem. Leejtettem a pénztárcámat a földre, mintha csak teljesen véletlenül történt volna. A szék mellett hevert, a körülöttem ülők többsége észrevette, láttam, hogy többen is mogorva pillantásokat vetettek felé. Arra számítottam, hogy egy vagy talán akár két ember is feláll, hogy felemelje és ideadja, elvégre én már elég öreg vagyok, vagy hogy valaki legalább átkiabál, például így: „Leejtette a pénztárcáját a földre.” Hiába, az ember soha nem adja fel a reményt, pedig annyi csalódást megspórolhatna magának! Végül, számos várakozással és mogorva ábrázattal teli perc után úgy tettem, mintha hirtelen felfedeztem volna, hogy elvesztettem, nem mertem tovább várni, attól tartottam, hogy valamelyik zordon tekintetű ember hirtelen felugrik, ráveti magát a pénztárcámra és kirohan az ajtón. Senki nem lehet teljesen biztos abban, hogy a tárca nem dagad a pénztől, néha megtörténik, hogy az öregemberek nem szűkölködnek, néha egyenesen tehetősek, ilyen a világ, akik összeharásolták magukat fiatalokukban vagy a legjobb éveikben, azok még fizetséget is kapnak ezért öregségükre.

Hát, a kávéházban manapság már csak ilyenek az emberek, legalábbis én ezt tapasztaltam aznap, az ember holtig tanul, de mi értelme a tanulásnak a halál előtti pillanatban.

M. asszony

M. asszony a sarki boltból egyike azoknak, akik tudják, hogy még létezem. Hetente kétszer hozza mindazt, amire szükségem van az élethez, és nem sajnálkozik. Ritkán látom, mert kulcsa van a lakáshoz, csak beteszi az árut az ajtó mögé, így a legjobb, ily módon magunkat is, egymást is megkíméljük a kellemetlenségektől, így sikerül fenntartani a békés, kis túlzással barátinak nevezhető kapcsolatot.

Egy alkalommal azonban, amikor hallottam, hogy az ajtót nyitja, kiáltanom kellett érte. Leestem és megütöttem a térdem, és nem sikerült elmennem a kanapéig. Szerencsére ez egy olyan napon történt, amikor jött az áruval, úgyhogy mindössze négy órát várakoztam. Akkor kiáltottam érte. Azonnal orvost akart hívni, jó volt a szándéka, csak a legközelebbi rokonok hívnak orvost rosszindulatból, olyankor akarnak megszabadulni az öregektől. Elmagyaráztam M. asszonynak mindent, amit tudnia kell a kórházról, az elkerülhetetlen aggmenházról, és a szánakozó lelkek borogatásának kiszolgáltató emberekről. Így hát készített

három vajaskenyeret, letette az asztalkára az ágy mellé, egy kancsó vízzel együtt. Végül megjelent egy régi tejes kancsóval, amit a konyhában talált, „ha szüksége volna rá”, így fejezte ki magát.

Aztán elment. Este megettem az egyik vajaskenyeret, és éppen amikor vacsoráztam, beállított M. asszony, hogy megnézzem. Annyira váratlan volt, be kell vallanom, hogy megrohantak az érzések és azt mondtam: „Milyen jó ember maga.” „Ugyan, ugyan”, csak ennyit válaszolt, és nekiállt borogatást cserélni a térdemen. „Ez így megteszi”, mondta, aztán folytatta: „Szóval nem akar aggmenházba menni. Pedig nagyon jól tudja, hogy már nem aggmenháznak hívják, hanem öregek otthonának.” Ezen mindketten jót neveltünk, majdhogynem emelkedett volt a hangulat, nagy öröm elmés emberrel találkozni.

A lábam majdnem egy hétig fájt, és M. asszony mindennap eljött és meglátogatott. Az utolsó napon azt mondtam: „Most már újra jól vagyok, hála magának.” „Ne legyen már ilyen ünnepeles”, szakított félbe, „minden pontosan úgy ment, ahogy kellett.” Az utóbbi kijelentését illetően igazat kellett adnom neki, de kitartottam amellett, hogy nélküle az életem igen szerencsétlen fordulatot is vehetett volna. „Ugyan, maga mindig elboldogul”, válaszolta, „annyi makacsság van magában. Volt valaha egy apám, hasonlított magára, úgyhogy tudom, miről beszélek.” Úgy gondoltam, elég ingatag talajon áll, amikor a következtetéseit levonja, hiszen jóformán alig ismer, de nem akartam, hogy úgy tűnjék, mintha kioktatnám, ezért csak ennyit mondtam: „Attól félek, túl sokra tart.” „Á, nem”, felelte, „ismernie kellett volna, nagyon öntörvényű és nehéz ember volt.” Teljesen komolyan mondta, be kell vallanom, hogy ínyemre volt a válasz, kedvem lett volna nevetni a örömtől, de visszafogtam magam, és komolyan feleltem: „Bizonyára. A maga apja is nagyon magas kort ért meg?” „Igen, elég öreg volt. Mindig lenézően beszélt az életről, de senkit nem ismerek, aki többet küzdött volna érte, soha nem adta fel.” Ezen nyugodtan mosolyoghattam, megkönnyebbülés volt hallani, kicsit még nevetgéltem is, akárcsak M. asszony. „Tehát akkor jól érzi magát”, mondta, és a pillanat hatása alatt megkérdezte, olvashat-e a tenyeremben. Odanyújtottam neki a kezem, nem emlékszem, melyiket, de a másikra volt kíváncsi. Vizsgálta egy darabig, aztán elmosolyodott és azt mondta: „Ha nem úgy volna, ahogy gondolom, maga már rég halott lenne.”

Pap Vera-Ágnes fordításai